

TERMENI ISTORICI – CHEIE

Reforma școlară austriacă (1845-1854), herbartianism, curente pedagogice ale „școlii active”, suportul teoretico-filosofic (al instrucției și educației), curriculum școlar, reuniuni, (asociații) de învățători, legislație școlară, societăți de lectură, presa pedagogică, elite intelectuale

Școlile Blajului între anii 1850-1918

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Dezvoltarea școlilor Blajului, după revoluția din anii 1848-1849 s-a produs, după depășirea unor dificultăți diverse (refacere lentă, lipsa resurselor bănești, obstrucționări și tergiversări din partea administrației, etc), prin resursele interne și datorită eforturilor susținute ale corpului didactic, care reușește să restabilească cursul firesc al proceselor de instruire și educare. Activitățile derulate s-au încadrat în cerințele reformei școlare (începută în 1845 și finalizată în anul 1854), care semnifică începutul schimbărilor din anii prerevoluționari și se încheie sub ministrul Leo Thunn. Se modernizează întreg sistemul de învățământ, în maniera central-europeană (nu întâmplător între artizanii ei este și un profesor universitar berlinez), iar concepția filosofică și pedagogică, care marchează evoluția învățământului până la primul război mondial (parțial și după aceea), este traversată de confruntările dintre

pedagogia de inspirație herbartiană și de adversarii ei, inclusiv de influențe ale adeptilor orientărilor „școlii active”.

Pentru funcționarea școlilor, importantă a fost implicarea prelaților, ca reprezentanți ai instituției tutelare, care au inițiat acțiuni protejate de autonomia bisericească și au avut în atenție școlile confesionale. Acest lucru se referă atât la primul mitropolit, Sterca Șuluțiu, care a păstorit și în perioada „dezghețului” politic din anii liberalismului austriac, cât și la perioada dificilă în care a condus Victor Mihali de Apșa. S-au manifestat, desigur în unele perioade și componente ale societății civile: societățile de lectură, asociații de meseriași, reuniuni de femei și, mai ales „Asociația Transilvană...”, inclusiv despărțământul Blaj, atât cu unele sume de ajutorare, cât și prin diversele acțiuni inițiate. Și „*Astra*” a scos la concurs burse, care se alăturau celor date de fundații ecleziastice și filantropice, respectiv ajutoarele ocazionale date de unele instituții de credit românești sau de diverse persoane particulare.

Din interiorul sistemului, contribuții esențiale și-au adus directorii-canonici, în primul rând Timotei Cipariu (între anii 1854-1874) și Ioan Micu Moldovan (între anii 1879-1883), ultimul însă l-a secondat tot timpul pe Cipariu în diverse domenii. Timotei Cipariu este cel care introduce reglementările interne din anii 1860-1861, 1866 și 1872, care au permis nu doar reabilitarea, dar și progresul școlilor până în momentul introducerii legislației școlare maghiare. Se stabileau condițiile de ocupare a posturilor, categoriile de profesori și, de fapt, întregul curriculum, în condițiile în care normele didactice erau extrem de eterogene (se aplică concepția pedagogică a „profesorului universal”), iar pregătirea didactică, în contextul lipsei acute de mijloace de învățământ, era foarte dificilă (foarte elocventă în acest sens este mărturia lui Micu Moldovan). Fluctuația la catedră era accentuată, în condițiile în care profesorii

de bază, cei definitivi, erau mutați frecvent în alte posturi, de superiorii ierarhici. Una dintre excepții a fost Micu Moldovan, unul dintre cei puțini care au acumulat o vechime de 21 de ani în munca didactică, a fost autor de manuale (prețuite în epocă), a ridicat ulterior o aripă nouă a liceului (fiind și un administrator și chiar manager școlar eficient). Se cunoaște spiritul său practic, prezența sa între cei care au fondat instituția blăjeană de credit „*Patria*”, respectiv a pus bazele „*Casei centrale arhidiecezane*”. Și-a făcut timp și pentru cercetarea istorică, colectarea și valorificarea cărții vechi românești și a condus o perioadă și „*Foaia scolastică*”, publicația pedagogică a Blajului și cea care a avut cea mai îndelungată apariție până la primul război mondial. Ca și Cipariu, a activat în cadrul Academiei Române și al „*Astreii*”. Ca filantrop și iubitor al neamului, a sprijinit consecvent elevii săraci, pe cei dotați, etc, lăsând prin testament Fundația Micu Moldovan.

Se cunoaște faptul că s-a încercat o tentativă de constituire a unei reuniuni a școlilor medii românești din Transilvania, urmărind atât măsuri de îmbunătățire a activității de perfecționare profesională, cât și de apărare a intereselor acestei categorii de personal didactic. Momentele de vârf ale acestor încercări coincid cu anii imediat următori introducerii celei de a doua legi Trefort, respectiv în anii „ofensivei” școlare a contelui Appony (1910). Nu s-au obținut rezultate concrete, deoarece autoritățile maghiare erau suspicioase în legătură cu finalitatea cultural-națională a acestor inițiative. Dar publicațiile românești, ca „*Tribuna*” și „*Luceafărul*”, alături de aceste obstrucții venite din partea autorităților, remarcă faptul că nici forurile conducătoare ecleziastice nu au acordat atenție acestor inițiative.

Institutul preparandial al Blajului, înființat în anul 1865 pregătea, în maniera cerută de legislația timpului, învățători

„sistematici”, de factură modernă. Aceștia erau pregătiți de absolvenți ai Institutului Superior de Pedagogie din Praga: George Munteanu, Petru Solomon și Ștefan Pop, cărora li se adaugă profesorii-preoți cu pregătire pedagogică în străinătate (sau la Universitatea din Cluj, după 1872) și învățătoare din generațiile noi. Numărul de cursuri crește, de la două inițial, la patru (din anul 1906). Lipsa cadrelor cu calificare corespunzătoare a făcut, ca să fie pregătiți și învățătorii „interimari” (prin școlarizare comasată, aceștia funcționau ca suplinitori) și în paralel absolvă și învățătoare (începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea), care inițial au urmat Școala Superioară de Fete/Civilă, din Blaj. Pe planul ridicării personalului feminin din școlile blăjene, este semnificativ episodul absolvirii facultății de filologie și obținerii titlului de doctor în filologie (litere), de o absolventă a Blajului, Margareta Hodoș (căsătorită Pop, cu politicianul Ionel Pop), care a funcționat ca profesoară în Cluj.

Reuniunile de învățători, inclusiv cea a învățătorilor greco-catolici și-au desfășurat, deși au avut și unele deficiențe, datoria cu responsabilitate publică și națională, aparând interesele membrilor lor în fața autorităților și asigură, concomitent, perfecționarea profesională prin mijloacele proprii. Foarte active au fost reuniunile de învățători din Sălaj, Năsăud, Gherla, iar la Blaj activitățile se desfășurau sub coordonarea direcțiunii preparandiale și prin inițiative, ca cele în care se evidențiază de timpuriu Toma Cocișiu, cel care va conduce „*Școala experimentală de la Blaj*”, în perioada interbelică. Se adaugă acțiunile inițiate de „*Astra*”, nu doar în sprijinirea bănească a școlilor, în acordarea de burse, dar și în cooperarea pe care o asigură între învățătorii celor două confesiuni și elimină divizarea pe acest criteriu. Înainte de război, la Blaj, era sediul secției școlare a „*Astreii*”, condusă atunci de profesorul teolog

Vasile Hossu. Unii preoți blăjeni au realizat stagii îndelungate ca învățători și am găsit, atât pentru preoții bienali, cât și absolvenții de facultate, cam 60, care au predat efectiv în diverse școli primare.

Urmărind absolvenții Blajului, pentru anii 1850-1911, numărul teologilor este de aproape 1000. La Universitatea din Cluj au absolvit cam 325 absolvenți ai Blajului, la Budapesta, în diferite facultăți cam 60 de absolvenți ai liceului blăjean, la Graz Ilie Daianu (litere și filosofie), la Praga au urmat Institutul Superior de Pedagogie cei trei consemnați mai înainte, teologia din Viena au terminat-o 12 studenți (între care Zenovie Pâclișanu și Ioan Brânzeu), 6 au fost politehniști la Graz (în același profil la Viena 42, iar la Zürich Flaviu Șuluțiu), la Academia de Comerț din Viena Ștefan Iozon, la Roma 10 valoroși absolvenți (teologie, respectiv teologie și filosofie): Iuliu Hossu, Augustin Bunea, Vasile Suci, Alexandru Nicolescu, Dimitrie și Iacob Radu, Ioan Sâmpălean, Alexiu Viciu, Liciniu Pop, Augustin Tătar (la Institutele „De Propaganda Fide” și Sfântul Atanasie), la Academia de Belle-arte din Budapesta Flaviu Domșa, iar Facultatea de Litere și Filosofie din München Petru Suci. În ordinea numărului de absolvenți, cei mai mulți au terminat studiile în Ungaria, urmată de centrele universitare din Austrie, apoi Italia, România, Cehia și Germania.

La Blaj, elita didactică, atât pentru liceu, cât și pentru studenții teologi, a fost asigurată de valoroși profesori. Învățământul teologic blăjean a cunoscut, începând cu anul 1879, modificări notabile în curriculum-ul său, prin introducerea de catedre noi și prin manifestarea preocupării de conectare a activității pastorale de necesitățile enoriașilor (după cum am evidențiat, atât prin structura catedrelor, dar și prin preocuparea de aplicare a normativelor papale din acești ani). Chiar în anii premergători începerii primului război mondial se derula o inițiativă târzie, desigur, de îmbunătățire a

activității pedagogice și metodice a viitorilor preoți, inclusiv de efectuare a practicii pedagogice. Studenții teologi își desfășurau activități nu doar în cadrul Societății de lectură, dar și în serate și activități literare, având concursul unora dintre profesorii lor. Menționăm, în final numele care s-au remarcat prin activitatea depusă în cadrul României întregite: Alexandru Borza, marele naturalist și viitor academician, Zenovie Pâclișanu, eruditul istoric (și el membru al Academiei Române), Ioan Coltor, subsecretar de stat și membru în delegația României la Conferința de pace de la Paris-Versailles, Augustin Caliani, Octavian Prie, directori în Ministerul Învățământului, tot cu funcție de coordonare în învățământ, George Precup. La nivelul școlilor medii, profesori și directori au fost: Ioan Fodor la Timișoara, Alexandru Ciura, unul dintre fondatorii „Luceafărului”, director la Liceul „G. Barițiu” din Cluj, Petru Suci, și el cu preocupări de publicitate la Turda, Nicolae Fekete Negruțiu la Dumbrăveni, iar Ovidiu Hulea a fost profesor inițial la Cluj, apoi profesor la Aiud.

Candidat Fola Nicolae Victor
Cluj-Napoca 2007